

Vennskap og lek i barnehagen

Hvordan bruke lek som et redskap for å hjelpe barn som strever med sosiale relasjoner til jevnaldrende?

Randi Mathilde Harkinn
Bacheloroppgave

Kandidatnummer: 321
Natur og Friluftprofil

DONNING MAUDS MINNE HØGSKOLE

Trondheim, april 2014

Innholdsfortegnelse

1. Innledning

1.2 Begrunnelse for valg av tema.....	s. 5-6
1.3 Definisjon av sentrale begreper i problemstillingen.....	s. 6
1.4 Avgrensning av oppgaven.....	s. 7
1.5 Oppgavens oppbygning.....	s. 7

2. Teori

2.1 Vennskap.....	s. 8
2.1.2 Vennskapets utvikling.....	s. 8-9
2.1.3 Senere virkning på barn som ikke har venner i tidlig alder.....	s. 9-10
2.2 Lek.....	s. 10
2.2.1 Lek og samspill.....	s. 10-11
2.3 Vennskap og lek.....	s. 11-12
2.3.1 Vennskap og lek – et forebyggende tiltak.....	s. 12-13
2.3.2 Lek – et pedagogisk virkemiddel.....	s. 13-14
2.4 Voksenrollen og de voksnes deltagelse i leken.....	s. 14-15

3. Metode

3.1 Valg av metode.....	s. 16
3.1.2 Intervju som metode.....	s. 16-17
3.2 Valg av informanter.....	s. 17-18
3.3 Hermeneutikk.....	s. 18
3.4 Førforståelse.....	s. 18-19
3.5 Gjennomføring av intervjuene.....	s. 19
3.6 Transkribering som analysemetode.....	s. 20
3.7 Validitet og relabilitet.....	s. 20-21
3.8 Metodekritikk.....	s. 21

4. Resultater og drøfting

4.1 Bakgrunnen til mine informanter.....	s. 22
4.2 Hovedtemaer.....	s. 22

4.3 Vennskap.....	s. 22-24
4.3.1 Vennskapets betydning.....	s. 24
4.4 Lek.....	s. 24-25
4.4.1 God og dårlig lekekompetanse.....	s. 25-28
4.5 Hvordan kan vi som barnehagelærere hjelpe barn som strever med sosiale relasjoner?.....	s. 28
4.5.1 Lekegrupper.....	s. 29-30
4.6 Barns syn på vennskap.....	s. 30-31

5. Avslutning

5.1 Vennskap.....	s.32
5.2 Lek.....	s.32
5.2.1 God og dårlig lekekompetanse.....	s. 32-33
5.3 Hvordan kan vi som barnehagelærere hjelpe de barna som strever med sosiale relasjoner?.....	s. 33
5.4 hvordan bruke lek som et redskap for å hjelpe barn som sliter med sosiale relasjoner?.....	s. 34

6. Litteraturliste..... s.35-37

7. Vedlegg..... s.38

1. Innledning

De fleste norske barn under 6 år går i barnehagen og det er ofte her de får sine første relasjoner til andre barn. Jeg ser på vennskap som en av de viktigste sosiale relasjoner vi har i vårt samfunn. Et vennskapsforhold gir følelsen av å bety noe for andre, på en annen måte enn for et familiemedlem. Vennskap er basert på frivillighet. Men det er ikke slik at alle barn har en venn.

Barnehagehverdagen består for de aller fleste barn av tilhørighet og kamerater i et felleskap, men slik er det dessverre ikke for alle. Som barnehagelærer vil en oppleve å møte barn som ikke er med i et felleskap og som føler seg utenfor gruppa. Dette er barn som for eksempel ikke forstår hvordan de skal opptre i møte med andre barn, de som bruker leken som en maktarena, eller de barna som ikke blir invitert med inn i leken (Folkmann og Svedin 2004). En del av disse barna er ikke kvalifisert til å få spesialpedagogisk hjelp, fordi problemene de har ikke er store nok. Det vil derfor være en viktig oppgave for barnehagen å selv hjelpe disse barna. Barnehagen må her være bevisst på hvilke tiltak som trengs og hvordan de kan hjelpe barna som strever med å danne sosiale relasjoner.

1.2 Begrunnelse for valg av tema

En av grunnene til at jeg har valgt vennskap som tema er det jeg har erfart i tidligere praksis i barnehage. Det er mange barn i barnehagen som sliter i samhandling med andre, både i lek og i andre samspill av forskjellige grunner. Jeg har mange ganger undret på hvilke tiltak de ansatte i barnehagen kan sette i gang for barn med samspillsvansker. Jeg har tenkt på hva vi barnehagelærere kan gjøre for å hjelpe barna som ikke har venner. I forskningsprosessen var mitt ønske å finne ut av barnehagepersonalets tanker omkring vennskap og hvilke pedagogiske hjelpemidler de bruker for å hjelpe barn som strever med sosiale relasjoner til andre.

Vennskap er et komplekst begrep, noe som gjør at det er mye man kan fokusere på når man skal se på vennskap som et fenomen. Jeg startet derfor med å lage meg en liste over hva jeg umiddelbart tenkte på når det kom til vennskap mellom barn i barnehagen. Noe av det jeg kom frem til var: "hvordan tilrettelegge for vennskap

mellom barn?", "betydningen av vennskap?", "forskjell på vennskap og gode relasjoner", "Hvordan finner man sine venner i gruppa?", "gir begrepet vennskap betydning for førskolebarn?" "Hvordan kan barnehagelæreren oppdage de barna som strever med sosiale relasjoner?".

Jeg startet med problemstillingen "hvordan legge til rette for vennskap i barnehagen?" Men etter at jeg analyserte og tolket intervjuene kom jeg frem til at leken hadde en så stor plass i intervjuene at jeg valgte å endre problemstillingen til:

Hvordan bruke lek som et redskap for å hjelpe barn som strever med sosiale relasjoner til jevnaldrende?

1.3 Definisjon av sentrale begreper i problemstillingen

Sosiale relasjoner - vennskap

Broström (2000) definerer begrepet vennskap slik:

Vennskap vokser fram ut fra to eller flere personers vilje og evne til å være sammen, til å kunne ta den andres perspektiv og handle ut fra den andres ideer med tanke på å skape og delta i felles aktiviteter og til å kunne diskutere, forhandle og samarbeide for å utvikle og vedlikeholde samvær og bestemte felles aktiviteter (Broström 2000, s.54).

Lek

Lillemyr (2004) definerer begrepet lek slik:

Lek er en allsidig aktivitet, og den er viktig for barnet. Lek engasjerer og motiverer barnet på en fullstendig og indrestyrt måte og vil derfor være av sentral betydning for både læring og sosialisering. For barn er leken "på liksom", et fristed for oppfinnsomhet og det som er moro (Lillemyr 2004 s.38).

1.4 Avgrensning av oppgaven

Ut fra problemstillingen vil oppgavens fokus være de barna som selv ikke klarer å knytte vennskap til andre barn og som ikke er kvalifisert til spesialpedagogisk hjelp. Jeg vil se på hvordan leken og her spesielt lekegrupper kan brukes som et forebyggende tiltak og som hjelp i det allmennpedagogiske for å redusere behovet for spesialpedagogisk støtte i barnehagen.

1.5 Oppgavens oppbygning

Jeg vil i kapittel 2 starte med teori om vennskap og vennskapets utvikling. Videre vil jeg se på lek og de sosiale i leken. Deretter vil jeg se på viktigheten av lek og vennskap i forhold til barns trivsel i barnehagen og voksenrollen i leken. Ikke all teorien jeg skriver vil bli brukt i drøftingsdelen, men jeg opplever likevel at denne teorien er relevant for oppgaven, da den gir en god bakgrunnsforståelse av vennskap og lek mellom barn og vil bli viktige i forhold til mine funn.

I kapittel 3 vil jeg starte med å presentere forskningsprosessen. Her vil det komme frem hvilke metode jeg har valgt, hvordan informantene er blitt funnet, hvorfor jeg har tatt disse valgene og kritikk av metoden.

I kapittel 4 vil det bli drøfte hvordan barnehagelærere kan bruke lek som et alternativ i det pedagogiske arbeidet for å hjelpe de barna som strever med sosiale relasjoner og det å få venner. Her vil dataene bli presentert. Jeg vil ta frem viktige funn og fremheve disse ved bruk av sitater som tolkes og drøftes opp mot teoridelen. For at informantene skal være anonyme har jeg valgt å kalle de for pedagogisk leder, førskolelærer og assistent, barn 1, 2 og 3. I praksisfortellingene har jeg fiktive navn, slik at barna ikke skal bli gjenkjent.

I kapittel 5 vil jeg oppsummere funnene og problemstillingen og forskningsspørsmål vil bli besvart.

2. Teori

2.1 Vennskap

De fleste teoretikere inkluderer følgende i definisjonen av vennskap: 1) en frivillig relasjon, 2) overveiende positive følelser mellom venner, 3) relasjonen varer over tid, det er uenighet om siste punkt, 4) om gjensidighet skal inkluderes. Siden vennskap er av subjektiv framfor objektiv oppfatning, kan personer se på noen som venner uten at den oppfatningen er gjensidig. Den andre kan betrakte relasjonen som bekjent, å høre til i samme miljø, vite om hverandre, men ikke som venn (Kvelling 2006). Broström (2000) forklarer et vennskapsforhold som stabile, dyadiske relasjoner kjennetegnet av gjensidighet og felles positive følelser. Disse vennene oppsøker hverandre målrettet og viser glede når de er sammen. De omtaler hverandre ofte som venner. Pape (2002) skriver at en viktig faktor for å trives i barnehagen er det å ha en venn, en som man kan tulle og tøyse med, ha en krangel med og bli venner igjen etterpå. En venn er også en man kan dele hemmeligheter med.

Broström (2000) mener at i barnehagen vil barna få mulighet til å utvikle nærhet og tetthet til andre barn gjennom lek. Noen av disse relasjonene vil etter hvert kunne utvikle seg til vennskap. Videre skriver Broström at når vennskap skapes eller er skapt, vil ikke barna oppsøke hverandre tilfeldig, men ønsker for eksempel å sitte ved siden av hverandre, de vil følge etter hverandre, de vil gjøre samme aktiviteter og de spør hverandre direkte om de skal leke sammen. Anne Greve (2009) mener at vennskap ikke kommer av seg selv, men at det må dyrkes og ivaretas for at det skal videreføres.

2.1.2 Vennskapets utvikling

Vennskap kan beskrives som kvaliteten i barnas liv (Dunn 2004, her i Greve 2009). I barnehagen og de første årene på skolen er vennskap mellom barn den barnet leker med. Det er i barnets første leveår de nære omsorgspersonene barnet knytter relasjoner til. Etter hvert som de blir eldre begynner de i barnehagen og vil da danne

nye relasjoner til jevnaldrende. I samspillet med jevnaldrende vil barnet kunne være mer lik i forhold til kompetanse, kunnskap, ansvarlighet, gjensidighet, rettferdighet og makt (Ladd 2005). Flere forskere (Williams m.fl. 2001, her i Greve 2009) skriver at barn lærer mye av jevnaldrende. Forskning tyder på at voksen-barn relasjonen ikke kan erstatte barn-barn relasjonen. Barn søker likhet og det vil i mange situasjoner ikke bli det "maktforholdet" det vil bli mellom voksen og barn. Merleau-Ponty (her i Greve 2009) mener at vi mennesker er født inn i en sosial verden som vi deler med andre. Barna kan på denne måten både lære det å bli venner, være venner og ha en venn. De vil også her kunne lære seg det motsatte, det å ikke ha eller få venner. Dunn (2004, her i Greve 2009) skriver at barn som er på vei til å utvikle et vennskap bygd på lojalitet og forpliktelser, må lære seg å dele følelser og ideer med andre og lære å være anerkjennende ovenfor andre barn.

Videre skriver Dunn at barn er opptatt av hvordan venner har det og de er opptatt av at de skal ha det bra og er sensitive i forhold til behov. Hun skriver at barn helt ned i treårsalderen har vennskap, og kanskje enda tidligere enn dette. Anne Greve (2009) har studert vennskap blant 2-3 åringer i barnehagen, og mener at barn helt fra de er to år kan utvikle vennskap til andre. Vennskap blir etablert tidlig og er en viktig del av barns sosiale relasjoner. Hvilken evne barn har til å danne nære vennskapsbånd, og hva alder og kjønn har og si for innholdet i vennskapet er det forskjellige meninger om. Men de fleste legger vekt på at vennskap er betydningsfullt for barns oppvekst (ibid). Vennskap er en viktig dimensjon i kvaliteten i menneskers liv. I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2006/2011), heretter omtalt som Rp06/11, står det at tidlige erfaringer med jevnaldrende barn har stor betydning for samspillsferdigheter. Dette gjør at barnehagen er en viktig arena for barnas sosiale utvikling, læring og etablering av vennskap. Vennskap i tidlig alder har stor betydning for barna i senere alder, hvor de har noen å støtte seg på. Dessverre er det ikke alle barn som har venner.

2.1.3 Senere virkning på barn som ikke har venner i tidlig alder

Tidligere forskning (Vendeler og Bilenberg, her i Greve 2009) viser at barn som ikke knytter vennsksrelasjoner i tidlig alder kan risikere å få atferdsproblemer.

Manglende vennskap vil da være et faresignal som både foreldre og pedagoger må ta ansvar for. Voksne mennesker som er plaget av depresjon, ofte dårlige forhold til andre mennesker, vanskeligheter på skolen, er ofte venneløse og sier at de heller ikke hadde venner i barndommen. Hartup og Moore (1990) konkluderer med at jevnaldrende forhold er viktig utviklingsmessige forløpere til god tilpasning senere i livet. Jeg vil nå gå videre til barns lek og viktigheten av lek og vennskap mellom barn i barnehagen.

2.2 Lek

I følge Rp06/11, har leken en egenverdi og er en viktig side ved barnekulturen. Videre sier Rp06/11 at leken er et allment menneskelig fenomen der barn har høy kompetanse og engasjement. Den er en grunnleggende livs- og læringsform som barn kan uttrykke seg gjennom (Rp 06/11 s.2).

Det er vanskelig å definere begrepet lek. Lek kan være så mangt. Leken kan variere fra barn til barn og fra gruppe til gruppe. Jeg vil starte med å si noe om lek og sosiale relasjoner, så vennskap og lek og hvordan leken kan være et forebyggende tiltak. Teori om voksenrollen i leken vil også bli presentert her.

2.2.1 Lek og sosialt samspill

Mennesker er sosiale vesen og er avhengige av å være sosiale. Lillemyr (2006) hevder at førskolebarn i leken får erfaringer og har stor betydning på barnets adferd. Det viser seg for barn at det sosiale livet, vennsksapsrelasjoner i leken, vil virke sterkt inn på selvoppfatning og prestasjoner (Sletta 1983; Sletta, Søbstad og Valås 1995 her i Lillemyr 2006).

Det finnes mange tilnærminger til teorier innenfor lek og samspill. Men felles for de ulike teoriene til lek og kommunikasjon eller er samspill, er at det blir lagt vekt på de sosiale samspillsprosessene som finnes i leken (ibid). Det blir her presentert tre hovedkomponenter:

- 1) Samspill vil danne viktige *forutsetninger* for hvordan leken arter seg
- 2) Samspillet er en prosess i selve leken, noe som gir leken *struktur, innhold og mening*.

- 3) Samspill har viktige *konsekvenser* for barnets sosialisering og selvutvikling.

(Lillemyr 2006 s.147-148.)

Tre samspillsteorier er Mead (1969) som skriver om lek som selvutvikling gjennom relasjoner, Garvey og Schwartzman (1978) som skriver om lek som kommunikasjon og til slutt Hart (1978) og Csikzentmihalyi (1985) som skriver om indremotivasjon og selvoppfatning i leken (ibid). Disse teoriene sier alle noe om hva som skjer i samspillet mellom barn når de leker. De ser alle på leken som et typisk sosialt samspill.

I følge Ytterhus (2002) handler mye av gleden i leken om samspillet barna har seg i mellom. Videre skriver Ytterhus at det er det sosiale samværet som leken gir, barna prøver å dra hverandre inn i. Gjennom leken kan barn skape gode relasjoner seg i mellom - det kan være på tvers av alder og ulik kulturell bakgrunn. Ytterhus (her i Ruud 2010) skriver også at barn i tidlig alder søker etter "lekbare venner" som de kan være sammen med og utveksle erfaringer med. Tetzchner (2003) skriver at barn skaffer seg venner gjennom en gjensidig og tilpasset lek. I leken med andre vil barnet ta med seg forventninger og fremgangsmåter som de har erfart ved tidligere samspill.

2.3 Vennskap og lek

I Rp 06/11 står det skrevet at grunnlaget for vennskap blant barn legges i leken. Det er viktig at leken har forskjellige uttrykksformer slik at barn kan få venner på tvers av alder, språk eller kulturelle forskjeller, da den sosiale kompetansen læres i samhandling med andre. Barn som blir utestengt fra leken, vil gå glipp av mye av denne kompetansen og vil få dårligere mulighet til å danne vennsksrelasjoner med andre (ibid). I følge Lamer (2000) kan lek og vennskap gi sosiale erfaringer som ingen andre relasjoner kan og da det foregår i samhandling med jevnaldrende. Vedeler (1997) sier at barn igjennom leken får muligheter til å bearbeide tidligere erfaringer, de får styrket språket og opparbeide seg sosial kompetanse. Lillemyr (2004) skriver at gjennom rollelek vil barna ha en mulighet til å prøve ut lært kunnskap i leken, som kan gi de nye ferdigheter som barna kan bruke i senere anledninger. Ved at barna tar i

bruk rollelek går de inn i andre roller, og faren for å mislykkes blir ufarliggjort, for det er bare på liksom (ibid).

Barn bruker ulike strategier for å komme inn i leken. Barna som er populære står utenfor leken og blir gradvis med, mens barn som blir oversett i leken står utenfor og ser på leken uten å ta del i den (Tetzchner 2003). Videre skriver Tetzchner at barn som tar del i gjensidig vennskap gjerne er mindre anspente og dominerende, er ofte mer støttende emosjonelt og mer uavhengig enn barn som ikke inngår i relasjoner til jevnaldrende. Disse barna har ofte en bedre sosial kompetanse, tilpasser seg bedre, er mer utadvendt og er uselviske (ibid). Borge og Natvige (2007) sier at barn som innehar god lekekompetanse kommer med egne innspill, noe som gjør at de blir populære lekekamerater. Hvis det oppstår konflikter eller problemer i leken, kan disse barna samarbeide med andre barn og løse problemet (Vedeler 2007).

Hvorfor leker ikke alle barn? Man vil alltid finne barn som ikke leker. Mange av barna står gjerne utenfor og ser på eller braser inn og ødelegger for de andre. Olofsson (1993) nevner tre grunner for at barn ikke leker. Hun mener at barn som føler seg utrygge ofte ikke deltar i leken fordi den krever trygghet. Disse barna klarer ikke å slippe seg fri i den fantasifulle leken. Videre skriver hun at barna som er utrygge ofte ikke klarer å holde konsentrasjonen lenge nok til å delta og de kan derfor fort være med på å ødelegge eller forstyrre leken. En annen grunn kan være at barnet går igjennom noe kaotisk eller at familien har problemer. Det at familien har et problem kan gjøre at de ikke har overskudd til å leke med barnet og det går da glipp av lektreningen (ibid).

2.3.1 Vennskap og lek – et forebyggende tiltak

Barn som står utenfor fellesskapet kan begynne å tenke destruktive tanker om seg selv. Som personale i en barnehage kan en forebygge dette ved å vise barn den magien som oppstår når en er sammen med andre og leker (Folkmann og Svedin 2004). I et intervju med Stein Erik Ulvund (2007) sier han at å ha en venn kan gjøre barnet motstandsdyktig og mindre sårbare mot eventuelle utfordringer som kan komme. Barn som har venner vil bedre tåle belastninger som kan oppstå i løpet av

livet, enn de barna som ikke har venner. Hvor mange venner en har er ikke viktig, bare en har noen gode venner som en kan betro seg i vanskelige situasjoner (ibid).

2.3.2 Lek – et pedagogisk virkemiddel

I følge Sjøvik (2011) kan det være vanskelig å synliggjøre forskjeller og likheter mellom alminnelig pedagogisk virksomhet og spesialpedagogisk hjelp. Videre skriver hun at all god pedagogikk skal så langt det lar seg gjøre dekke barns individuelle behov, altså tilpasset opplæring. Mange av barna med problemer har ikke store nok problemer til å kunne kvalifisere seg for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen.

Ruud (2010) skriver at for å kunne hjelpe barnet må man ha oppdaget at barnet har vansker. Dette gjelder uavhengig om det er barnet selv som har vansker, eller om det er miljøet rundt. Det er viktig at personalet ser hvert enkelt barn, både dets muligheter og begrensninger. I boken “barn som ikke leker” skriver Folkman og Svedin (2004) at leken består av et puslespill. Brikkene i dette puslespillet legger vekt på de voksnes nærvær, barns selvoppfatning, følelsen barnet har for lek, samvær og kameratskap og plass og tid for lekegrupper.

Lek som et pedagogisk virkemiddel passer godt inn i barnehagen da leken ligger naturlig for barn. Ved bruk av lek i arbeidet må en ta barnas lek på alvor og vise respekt for at leken er deres verden og som barnehagelærer må en ha bred kunnskap om hvordan barn leker (Lillemyr 2004). Ved å benytte seg av lekegrupper på avdelingen kan en være med på å videreutvikle barns lek. I disse lekegruppene vil det være de voksne som står for organiseringen, mens barna tar seg av innholdet (Hoven 2007). Det er her viktig at den voksne i forkant av lekegruppa har planlagt hvem som skal være med, hvor lenge det skal vare og hvor det skal finne sted. For at den voksne skal kunne sette sammen lekegrupper er det viktig å ha kunnskap om hvert enkelt barn på avdelingen. I lekegruppen kan barn få være med på å bestemme og påvirke sin egen rolle. Barna vil også kunne få bedre voksenkontakt, da de blir delt inn i mindre grupper (ibid). Vedeler (2007) skriver at i disse gruppene vil barna kunne få mulighet til å tilegne seg mestringsstrategier som de kan benytte seg av i samspillet med andre. Disse strategiene går på hvordan en tar kontakt med andre som en ønsker

å leke med og hvordan man er med på å opprettholde og videreføre leken, samt hvordan man oppfører seg i ulike konfliktsituasjoner (ibid).

I barnehagen har de ansatte et særlig ansvar for at alle barn får mulighet til å være sammen med og utvikle vennskapsrelasjoner til andre. Det vil her være viktig å hjelpe de barna som ikke selv klarer å danne vennskapsrelasjoner til andre. De voksne må ta utgangspunkt i barnets utvikling slik at vennskap blir noe de etter hvert klarer å mestre selv. I disse situasjonene må en tenke på at en ikke skal tvinge barn til å være venner, men heller legge forholdene til rette slik at andre barn ønsker å delta (Greve 2009). I situasjoner der voksne skal hjelpe barn med å oppnå vennskap, er det viktig å ta seg tid til å se på vennskapsrelasjoner som eksisterer i gruppa fra før. På denne måten kan den voksne ta utgangspunkt i et eksisterende vennskap når nye vennskap skal dannes (ibid).

Anne Greve (2009) skriver at vennskap dannes på flere arenaer enn lek. Dette er de vanlige hverdagsaktivitetene i barnehagen. I slike aktiviteter er det ofte de voksne som styrer hvem som skal sitte ved siden av hverandre, hvem som skal være turkamerater og lignende. I slike voksenstyrte aktiviteter er det viktig at en tar hensyn til vennskap som allerede er dannet og vennskapsrelasjoner som er i startfasen (ibid). Videre skriver Greve at hvis vi tar hensyn til barnas ønsker kan det være med på å styrke relasjonene og vi viser respekt for deres verden.

Hoven (2007) skriver at voksne bør være deltagende i leken og at det finnes flere måter en kan være deltagende på. Kvaliteten på deltagelsen vil være avhengig av den voksnes holdninger til leken (ibid). For at denne kvaliteten skal bli best mulig, bør den voksne nærme seg leken med varsomhet, respekt og sensitivitet. Det er viktig at man viser engasjement for leken barna allerede leker (ibid).

2.4 Voksenrollen og de voksnes deltagelse i leken

Hvordan de voksne velger å gå inn i leken på er forskjellig fra hvilket grunnsyn man har. Lillemyr (2004) skriver at en måte å gå inn i leken på er den indirekte måten. Her legger de voksne til rette for leken i forkant. En annen måte er det han kaller for

direkte måte, hvor den voksne bryter inn i leken når det trengs. Røys (2000, her i Lillemyr 2004) skriver at voksne kan være deltagende i barns lek hvis dette er nødvendig for å beskytte den fra andre som har et ønske om å ødelegge den eller for barn som trenger hjelp og støtte. Videre skriver Røys at det er viktig at den voksne kan gå inn i leken uten å ta styringen. Hvis man ikke klarer å gå inn i leken på barnas premisser, vil ikke den voksnes deltagelse alltid være positiv. Voksne kan være deltagende i leken hvis det er nødvendig for å beskytte den fra andre som ønsker å ødelegge den. Røys nevner at voksne kan delta når barn trenger hjelp og støtte og når en ønsker å heve statusen til et eller flere barn i gruppa. I følge Kloep og Hendry (2003) at hvis det oppstår konflikter skal ikke den voksne gripe inn for tidlig, da læringsmuligheter går tapt.

Rp06/11 tar opp viktigheten av at voksne er tilstede for barna i deres lek. Ved engasjerte voksne vil det være lettere å observere barna i leken og se om alle barna er deltagende. Hvis det blir oppdaget barn som ikke er deltagende er det de voksnes ansvar å gi disse barna oppfølging (Rp 06/11).

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg definere hva metode er, samt gjøre rede for den metoden jeg har valgt å benytte meg av i mitt forskningsprosjekt. Jeg vil også gjøre rede for valg av informanter og gjennomføringen av intervjuene og barnesamtalen. Til slutt vil jeg kritisere den metoden jeg har valgt og hva jeg kunne gjort annerledes.

3.1 Valg av metode

I et forskningsprosjekt benyttes en vitenskapelig metode som er redskapet man benytter for å få svar på det en ønsker å undersøke og finne ny kunnskap. Metoden vil derfor spille inn på hvordan en innhenter, organiserer og tolker informasjonen (Larsen, 2007). Når man skal sette i gang med en undersøkelse, må man tenke igjennom hva man vil med undersøkelsen, og på grunnlag av dette finne den rette metoden (ibid). Dalland (2013) skriver at begrunnelsen for valget av en bestemt metode er at vi mener at den vil gi oss gode data, samt belyse spørsmål på en faglig interessant måte. Jeg har tidligere erfaringer med kvantitativ metode, i form av en sosiometrise, hvor jeg brukte en vennebuss for å kartlegge vennskapet mellom barna i en barnegruppe. Dette kan være en god metode for å finne ut hvem av barna i gruppa som ikke har venner, men må da gjennomføres flere ganger, noe jeg ikke har hatt tid til i bachelorjobbingen. Erfaringene jeg gjorde meg med denne kvantitative metoden var at svarene ikke nødvendigvis var ”sanne” og de endret seg over tid. Etter observasjonene jeg gjorde meg av barnegruppa, var det mange, slik som jeg tolker det, som svarte etter det de ønsket, ikke det som var et faktum. Jeg har på bakgrunn av dette valgt en kvalitativ metode, i form av intervju og barneintervju i dette forskningsprosjektet.

3.1.2 Intervju som metode

Løkken og Søbstad (2013) påpeker at intervju er en metode som er viktig for en pedagogisk leder å beherske. Et intervju er utveksling av synspunkter og erfaringer og vil utvikler ny kunnskap (ibid). Det kvalitative intervjuets formål er å få tak i informantens egen beskrivelse (Dalland 2013). Jeg ønsket i hovedsak å finne ut av barnehagepersonalets syn på barns vennskap i barnehagen og deres tanker og

opplevelser av temaet. Hovedtemaene for intervjuet var: *vennskap og gode relasjoner, hvordan oppdage de barna som strever med å danne vennskap til jevnaldrende og hvordan hjelpe de barna som strever sosialt*. I samtale med barna la jeg hovedfokuset på *hva er en god venn*.

Jeg valgte å legge vekt på informantenes egne oppfatninger av temaet og stilte spørsmål som "hva legger du i begrepet?", "kan du beskrive?" "hvilke erfaringer har du?" og "hvordan arbeider dere?". Ved å ta i bruk slike spørsmål åpner man for samtale rundt spørsmålene.

Jeg benyttet meg av en intervjuguide med forhåndsbestemte temaer og spørsmål. Intervjuguiden kan betraktes som en ramme for samtalen (Løkken og Søbstad 2013). Før intervjuet var jeg usikker på om jeg skulle klare å følge med på om vi hadde vært innom alle spørsmålene og bestemte meg for å stille alle spørsmålene i lik rekkefølge til alle informantene. Dette viste seg å ikke være noe problem, da jeg kunne rekkefølgen på spørsmålene på forhånd. Jeg hadde også laget meg noen oppfølgende spørsmål og jeg var klar for å stille oppklarende spørsmål.

For å få inn barns synsvinkel i temaet lek og vennskap i barnehagen har jeg valgt å ha et gruppeintervju med tre barn. "Et barneintervju kan korrigere våre voksenantagelser om hva som rører seg inni barna" (Bae 1985, her i Løkken og Søbstad 2013 s.116).

Ved å henvende seg til barn som informanter kan man indirekte si at man ser på barn som viktige personer (Eide og Winger 2011).

Hartch (1990, her i Eide og Winger 2011) råder intervjueren til å ta seg tid til å bli kjent og skape trygghet til informanten om det er et barn under 7 år. Den voksne må huske på å ha anerkjennende kommunikasjon og høre på hva barnet har å si (Bae 1996). Barna merker godt om intervjueren har en ekte interesse (Løkken og Søbstad 2013).

3.2 Valg av informanter

Jeg har valgt å intervju tre voksne med ulik faglig bakgrunn. En pedagogisk leder, en førskolelærer og en assistent. Dette fordi jeg ville sikre meg et bredt perspektiv på hva de voksne tenker og hvordan de jobber med lek og vennskap i barnehagen. Jeg har tidligere kjennskap til informantene da disse jobber i barnehagen jeg har vært i praksis

i. Grunnen til at jeg valgte disse informantene er at jeg følte meg tryggere på å velge noen jeg kjenner, da intervju er noe ukjent for meg. Jeg visste også at pedagogisk leder og førskolelærer jobber mye med vennskap og lek og har en god faglig forståelse for disse temaene.

Valgene av barna gjorde jeg på bakgrunn av det Hartch (1990, her i Eide og Winger 2011) sier om trygghet til informanten. Jeg valgte tre barn på storbarnsavdelingen som jeg hadde blitt godt kjent med i praksis og som jeg visste ville snakke åpent om temaet.

3.3 Hermeneutikk

I samhandling med andre tolker vi det som blir gjort og sagt, slik at vi oppnår en forståelse av det som skjer eller har skjedd. Dalland (2013) kaller dette for fortolkningslære. Fortolkning er når en prøver å finne frem til meningen i noe, eller forklare noe som i utgangspunktet kan være uklart.

I hermeneutikken ønsker man å finne de skjulte meningene som ligger bak et fenomen og tolke disse. Som forsker må man veksle mellom å se på helheten og delene, subjekt og objekt og forskerens førforståelse (Dalland 2013).

3.4 Førforståelse

Vi mennesker har en oppfattelse av fenomener og på bakgrunn av oppfattelsen tolker vi det som skjer rundt oss (Dalland 2013). Innenfor hermeneutikken vil forskeren tolke sine intervjuer på bakgrunn av den førforståelsen som finnes på det som skal undersøkes (Kvale 2007, her i Dalland 2013). Førforståelsen som består av tanker, oppfattinger og følelser, skal ikke være til hinder for tolkningen, men være til hjelp. I hermeneutikken vil forskeren få et helhetlig bilde.

Førforståelsen jeg hadde før forskningsprosjektet mitt var det jeg selv har erfart i praksis i barnehagen og det jeg har lest av teori om vennskap og lek i barnehagen. Jeg har opplevd at det er en utfordring å se alle barna, spesielt de barna som er stille. Jeg har også erfart at det er vanskelig å gi alle barna like mye oppmerksomhet. Man må i barnehagen prioritere å sette i gang tiltak for barn som sliter med samspill. På

bakgrunn av dette vil jeg se på hvordan barnehagen kan bruke lek som et redskap for hjelpe barn som sliter med relasjoner.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

Dalland (2013) skriver at intervjueren bør skape en situasjon der informanten ønsker å fortelle om sine tanker og erfaringer. Det vil da være viktig at den som intervjuer klarer å legge bort sin egen forforståelse under selve intervjuet (ibid). Jeg valgte før intervjuene å sende ut intervjuguiden til informantene. På denne måten hadde de tid til å forberede seg og tenke over hva de mente om de forskjellige temaene.

For å gjøre det enklere for barna å konsentrere seg under intervjuet hadde jeg med støttematerialet i form av bilder, som vi snakket rundt. Jeg hadde også med et ark med spørsmål, som jeg kunne bruke, for å få med meg alt jeg lurte på. Jeg valgte å ikke ha et strukturert intervju, men ha en samtale der vi snakket løst om temaet og jeg passet på at jeg fikk de svarene jeg trenger for å dekke problemstillingen.

Under intervjuene valgte jeg å benytte meg av telefonen for å gjøre opptak av samtalen, slik at jeg ikke skulle gå glipp av verdifull informasjon. Under opptaket kan en konsentrere seg helt og holdent om intervjuet og det som informanten snakker om (Kvale 2007, her i Løkken og Søbstad 2013). Umiddelbart etter at jeg hadde gjort intervjuene ble de transkribert og lydfilene ble slettet, slik at ingen kunne finne lydfilene og eventuelt identifisere informantene etter stemmen, noe informantene ble informert om. I etterkant av intervjuet kan en dokumentere pauser, ordbruk og tonefall som forekommer under intervjuet. Ved bruk av båndopptaker kan en høre på intervjuet og spole frem og tilbake flere ganger, slik at man ikke glemmer noe eller utelater vesentlige poeng. Det negative med å bruke båndopptager er at man ikke får med seg kroppsspråk og ansiktsuttrykk (ibid).

3.6 Transkribering som analysemetode

Under transkriberingen valgte jeg først å skrive ned hvert eneste ord som ble sagt, for på denne måten å være sikker på at jeg ikke gikk glipp av vesentlig informasjon. Jeg hørte igjennom intervjuene flere ganger og dette gjorde det lettere for meg å analysere, da jeg visste hva de hadde svart. For å gjøre det enklere for meg selv valgte jeg igjen å transkribere det transkriberte til en tekst og trekke ut de viktigste delene. For å si noe om hva de ulike funnene betyr, må man foreta en tolkning av materialet for å se om en har fått svar på problemstillingen (Dalland 2013). Da jeg kategoriserte funnene mine valgte jeg å skrive ut intervjuene og fargelegge hvert tema, slik at jeg kunne se hva som hørte sammen. Dette gjorde jeg på alle intervjuene før jeg satte de sammen i et nytt dokument hvor jeg igjen laget nye fargekoder, og på denne måten ble det enklere for meg å se hva informantene hadde svart, hva som var likt og ulikt. Dalland (2013) skriver at tolkning skjer ved å sammenligne de intervjuene en har foretatt, for å finne likheter og ulikheter, ved å vurdere og diskutere de forskjellige temaene. Når man tolker intervjuer vil det ikke alltid være samsvar mellom det en som forsker har tolket og det som informanten har fortalt (ibid). Det vil derfor være viktig at man under drøftingen tar i bruk sin forforståelse, da tolkningen en har foretatt vil kunne virke fremmed for informantene (ibid).

3.7 Validitet og relabilitet

”Validitet står for relevans og gyldighet. Det som måles må ha relevans og være gyldig for det problemet som undersøkes” (Dalland 2013 s.52). Forskningsrapporten vil fremstå valid dersom dataen man har samlet inn svarer på problemstillingen. Intervju som metode er en fleksibel prosess og informantene kan komme med nye momenter, som ikke er blitt tenkt på i forkanten av prosessen. Man kan på bakgrunn av dette foreta endringer, som gjør at dataen en sitter igjen med er mer valide (Larsen 2007). Det at jeg valgte å sende ut intervjuguden til informantene før intervjuet, gjorde at de hadde en mulighet til å forberede seg og dette kan ha hatt innvirkning på dataens validitet.

”Relabilitet betyr pålitelighet, og handler om at målinger må utføres korrekt, og at eventuelle feilmarginer angis” (Dalland 2013 s.52). Når man foretar et intervju kan

det være feilkilder som gjør forskningen upålitelig. For å kunne stole på forskning, må en være sikker på at den er gjennomført på en seriøs måte (Larsen 2007). En annen forsker kan få andre svar enn det jeg fikk da jeg intervjuet mine informanter. Intervjueren kan ha misforstått svarene eller informanten kan ha misforstått spørsmålene (Dalland 2013). Da jeg under intervjuene måtte omformulere spørsmål, kunne disse fort ha blitt inspirert av min førforståelse av temaet. En kan forsikre seg at forskningen får høy reliabilitet ved å holde orden på hvilken informant som har sagt hva (Larsen 2007). Under min drøftingsdel har jeg valgt å bruke navnene: pedagogisk leder, barnehagelærer, assistent, informant 1, 2 og 3 på barna, for å skille dem og på den måten vil det gi oppgaven en høyere reliabilitet.

3.8 Metodekritikk

Fordeler med en kvantitativ metode er at man møter informantene ansikt til ansikt og det er mulighet for å stille oppfølgingsspørsmål. Man kan gå dypere inn i temaet og det oppstår ikke like lett misforståelser. Larsen (2007) skriver at det er enklere å sikre god validitet i kvalitative undersøkelser. Ulemper med den kvalitative metoden er at det er tidkrevende å behandle dataene i etterkant av intervjuet, noe jeg brukte lenger tid på enn jeg hadde planlagt. Det kan også være vanskelig for informanten å være ærlig, når intervjueren sitter ovenfor en. Intervjueren kan også påvirke intervjuresultatene, spesielt for meg, da jeg valgte informanter jeg kjente fra tidligere praksis. Men etter analyse av data virket det som om informantene har svart ut fra egne opplevelser og erfaringer.

Jeg ser i ettertid at jeg kunne brukt flere metoder i min undersøkelse. Jeg kunne gjort observasjoner for å se om det informantene sa, stemte i virkeligheten.

En ulempe med å intervju barn i gruppe kan være gruppekontroll, der en bestemmer eller påvirker hva de andre svarer. Det at jeg kjente barna fra før kan også ha vært med på å påvirke det de svarte. Da en voksen har større kontroll i en voksen-barn relasjon.

4. Resultater og drøfting

I dette kapittelet vil jeg presentere dataene, hvor jeg tolker og drøfter denne opp mot relevant teori. Her vil jeg også presentere hva informantene har svart, likt og ulik. Til slutt vil jeg presentere et eget avsnitt av hva barna svarte på intervjuet.

4.1 Bakgrunnen til mine informanter

Informant 1: pedagogisk leder siden 2005. Utdannet førskolelærer og tatt master i førskolepedagogikk. Tar nå videreutdanning i veiledning.

Informant 2: Førskolelærer, tar videreutdanning i veiledning.

Informant 3: Assisten, student og jobbet i barnehagen i to år.

Barn: Tre barn fra storbarnsavdeling, to gutter og ei jente alle over fem år. Disse blir omtalt som informant 1, 2 og 3. Der jenta er informant 3.

4.2 Hovedtemaer

Da jeg leste gjennom intervjuene kom jeg frem til fire områder som nå vil bli analysert og tolket opp mot relevant teori.

- Vennskap
- Lek
- Hvordan kan vi som barnehagelærere hjelpe de barna som sliter med å danne vennskap?
- Barns syn på vennskap

4.3 Vennskap

I intervjuet ble mine informanter stilt dette spørsmålet hvor de fikk snakke om sine tanker og erfaringer rundt vennskap.

Vennskap og tilrettelegging for gode relasjoner i barnehagen er en forutsetning for god læring og opplevelse av glede og mestring. (Rp 06/11 s. 27)

Hva legger du i begrepet vennskap?

Pedagogisk leder og førskolelæreren svarte begge at vennskap handler mye om tillit og kjærlighet til hverandre og det å se et annet menneske. Pedagogisk leder sa at *vennskap er å ha noen man er ekstra trygg på i ulike sammenhenger, for barn kanskje mest i leken*. Dette skriver Greve (2009) om, der hun nevner at barn bevisst velger hvem de ønsker å leke med. Videre sier pedagogisk leder at *vennskap bygger opp det sosiale hos barna. Der de må forholde seg til andre mennesker, lære normer og regler i barnehagen. Det er viktig at barna må kunne lære å være anerkjennende ovenfor hverandre*. Jeg opplever at hun her mener de normene og regler som er sentrale i barnehagen, altså venting, turtaking og deling. Dette støtter opp under det Dunn (2004, her i Greve) sier om barn som er på vei til å danne et vennskap at man må være anerkjennende ovenfor andre barn, dele følelser og ideer.

Assistenten svarte at vennskap er noe man deler med andre mennesker. Jeg opplever uansett alder, at vennskap er det å ha noen å ha det gøy sammen med og som man deler fellers interesser med. Jeg har erfart at gjennom vennskap lære barna å samarbeide, dele og å takle konflikter. Et vennskap vil kunne forsterke barnets gruppetilhørighet og gjøre det enklere for et barn å utvikle medfølelse.

Et oppfølgingsspørsmål jeg stilte var om de hadde noen eksempler på vennskap fra barnehagehverdagen. Alle kom med historier, men jeg velger å bare nevne førskolelæreren praksisfortelling her.

Vennskap mellom barna i gruppa er jo noe jeg ser hver dag. En morgen kom Silje tidlig i barnehagen og spurte etter Frida, ei av de andre jentene på avdelingen. Jeg svarte at hun ikke hadde kommet enda, men at hun sikkert kom snart. Jeg spurte om vi skulle finne frem noe hun kunne leke med, men det ville hun ikke. Etter en stund så jeg at Silje gikk rundt alene med to bamser. Dette var noe jeg ikke tenkte så veldig mye over, før Frida kom inn døra. Da så jeg at hele fjeset til Silje lyste opp og hun sprang mot henne og sa at hun hadde funnet to bamser som de kunne leke med og at de hadde ventet på henne hele dagen.

I denne praksisfortellingen opplever jeg at disse to barna liker å være sammen. Det at Silje venter på Frida viser at hun har et ønske om å være sammen med henne. Jeg opplever her at de har et vennskap. Som skrevet i teoridelen oppsøker barn som er

venner hverandre. En legger fort merke til at barn som er venner spør etter hverandre og om de skal leke sammen (Broström 2000).

4.3.1 Vennskapets betydning

Når det kommer til betydningen av vennskap i barnehagen opplever jeg at alle informantene mener at dette er viktig uansett alder. Dette henger sammen med nyere forskning gjort av Greve (2009), der det kommer frem at vennskap er viktig i tidlig alder. Assistenten svarte at vennskap er viktig for trivselen og det å ønske å gå i barnehagen hver dag. Som nevnt i teoridelen sier Pape (2002) at for at man skal trives i barnehagen, må man ha en venn. Pedagogisk leder svarte at *vennskap er med på å fremme barns utvikling, da de hermer og ser etter hverandre*. Her er jeg enig med pedagogisk leder, da jeg har erfart at barn gjennom jevnaldrende lærer seg ting som de ikke lærer gjennom voksne i ”maktforholdet”, der den voksne har mer kompetanse enn barnet. Som skrevet i teoridelen mener flere forskere at barn lærer mye av jevnaldrende, da de i samspill vil være mer like i forhold til kompetanse, kunnskap og makt (Ladd 2005, Williams m.fl. 2001 her i Greve 2009). Jeg opplever også at de barna som ikke kommer inn i leken går glipp av kompetanse og vil på grunnlag av dette ha dårligere muligheter til å danne vennsksapsrelasjoner med andre.

4.4 Lek

Under intervjuene jeg gjorde spurte jeg ikke direkte hva informantene tenkte om lek, men dette ble et sentralt punkt i alle intervjuene da vi snakket om vennskap mellom barn og hvordan de jobber for å hjelpe barn til å komme inn i sosiale relasjoner til jevnaldrende. Her snakket de alle sammen om deres tanker rundt fenomenet lek.

De tre informantene var alle enige om at leken er viktig for barn. Førskolelæreren svarte at *leken er svært viktig for barn i barnehagen, da store deler av dagen består av lek og det er på denne arenaen barn møtes og danner vennskap*. Videre sier hun at *gjennom leken vil barna kunne videreutvikle, bearbeide erfaringer og inntrykk de har gjort seg*. Dette er nevnt i teoridelen og bygger opp under det Vedeler (1997) sier om barns muligheter gjennom leken. Pedagogisk leder støtter også dette og er opptatt av

at barna får mulighet til å lære mye og de får en sosial kompetanse gjennom leken, som de som ikke leker ikke har muligheten til å få. Jeg støtter meg på Tetzchner (2003) der han skriver at barn skaffer seg venner gjennom en gjensidig og tilpasset lek. Jeg opplever at i leken med andre vil barnet ta med seg forventninger og fremgangsmåter som de har erfart ved tidligere samspill. Jeg oppfatter det slik at når barna leker med jevnaldrende barn vil statusen deres endres og de sammenligner seg med dem.

Her var assistenten opptatt av at barna får muligheten til å bli kjent med hverandre gjennom leken. Assistenten sa at *gjennom rolleleken de leker så får barna lært seg kodene i livet og de lærer utrolig mye*. I teoridelen blir det nevnt at barn kan ta ulike roller i leken og late som de er noe annet enn de egentlig er. Her får de ny erfaring og de kan bruke dette i senere anledninger og det er mindre sjans for at barnet mislykkes, da leken er på liksom (Lillemyr 2004).

Jeg opplevde at Pedagogisk leder og førskolelæreren begge var svært opptatt av den frie leken. Pedagogisk leder sa at *vi må passe på å sette av nok tid til leken, ikke lage for mye opplegg. Det må være en fin balanse mellom den frie leken og aktiviteter vi voksne har organisert. Selv om det er frilek må vi voksne være der som støttespillere, selv om vi ikke alltid er med i leken er vi der slik at barna kan støtte seg på oss om de skulle trenge det*. Det oppleves her som at pedagogisk leder mener at de voksne ikke alltid må være deltagende i barns lek, men de bør være tilgjengelig hvis det trengs. Som tidligere nevnt mener Røys (2000) at de voksne kan delta i leken hvis dem mener at den trenger beskyttelse. Assistenten var opptatt av at barna måtte ha leker for å leke med. Jeg opplever her at barna må få tid og rom for at leken skal bli ivaretatt. At de voksne står der som støttespillere er viktig hvis barna selv ikke klarer å dra leken videre eller hvis det oppstår konflikter.

4.4.1 God og dårlig lekekompetanse

Jeg stilte informantene spørsmålet om de hadde erfaringer med barn som strever med å komme inn i leken. I intervjuet med pedagogisk leder og førskolelærer ble det i dette spørsmålet snakket om barn med god og dårlig lekekompetanse, for å kunne se forskjeller på de barna som er populære lekekamerater og de som strever for å komme inn i leken.

Pedagogisk leder beskrev barn med god lekekompetanse slik: *Barn som er gode til å leke er aktive, de klarer å leve seg inn i leken, viderefører den og tilfører den nye momenter, slik at det blir spennende for andre å være med og at de har et ønske om å være med. Hvis det blir uenigheter klarer de barna som er gode til å leke å finne løsninger og kompromisser. Det synes tydelig på den ene gjengen her på avdelingen, som klarer å tilgi hverandre og finner nye løsninger hvis leken holder på å bryte opp.* Med det pedagogisk leder sier her støtter hun det som Borge og Natvige (2007) sier om at barn som innehar god lekekompetanse kommer med innspill og gjør leken spennende, slik at de blir populære lekekamerater. Vedeler (2007) nevner at hvis det skulle oppstå konflikter kan disse barna samarbeide og løse dette.

Pedagogisk leder og førskolelærer nevnte også at de barna som har god lekekompetanse ofte leker med flere barn uten å komme i konflikter. Hvis de blir uenige er det fortsatt en fin flyt i leken. Førskolelæreren sa at *barn som viser god lekekompetanse har knekt både lekekodene og de sosiale kodene. Barna spør om å få være med og de observerer hvilken rolle som behøves i leken. De stormer ikke inn i leken og sier at "jeg skal være med!"* I teoridelen skrev jeg at Tetzchener (2003) nevner ulike metoder for å komme inn i leken på. Han mener at barn som stopper opp og ser på leken før de blir med er de populære lekekameratene. Jeg opplever at de barna som er gode til å leke viser sympati og de klarer å sette seg inn i andres perspektiv. Disse barna klarer å sette andres følelser og meninger fremfor sine egne. At barna kan regulere følelsesuttrykk og følelsesmessige reaksjoner er viktig i sosiale sammenhenger. At barnet deltar entusiastisk og svarer positivt på andres initiativ stimulerer den felles aktiviteten, men dersom noen av deltageren blir uvennlig, sinte, uorganiserte og opphisset kan dette, som jeg ser det, hindre for sosial interaksjon og aktiviteten vil opphøre.

Det finnes også barn som ikke klarer å komme inn i leken og har en dårlig lekekompetanse. Pedagogisk leder sa at de barna som var dårlige lekekamerater ikke klarte å finne en rytme og tilpasse seg de andre barna. *De trækker rett og slett i salaten. De bryter rett inn i leken og tar seg til rette og det oppstår ofte konflikter. Det er også de barna som kommer inn i leken og tar fra andre det de leker med. Dette har jo også noe å si når det gjelder å knytte vennskap. De andre barna vil jo se på det*

barnet som dum og slem. Det kan utvikle seg til at de i hvert fall ikke får være med på leken, fordi dem bare ødelegger. Og vi som voksne er jo der for å hjelpe barna med å løse disse konfliktene. Her synes det som at pedagogisk leder opplever de barna med dårlig lekekompetanse som de barna som bryter inn og tar ting fra andre barn. Dette kan støttes opp under det Tetzchner (2003) skriver om at barn som er pågående og upopulære tvinger seg på og kaster seg inn i leken og avbryter leken. Jeg vil her støtte meg på Kloep og Hendry (2003) der de skriver at den voksne ikke alltid skal gripe inn i konflikter da barna går glipp av læringsmuligheter. Faren ved dette er at barna selv ikke lærer å løse konflikter, men alltid støtter seg på en voksen. Her er det opp til hver enkelt å bestemme når man skal gripe inn. Faren ved å ikke gripe inn vil være at barn lærer at aggresjon og hensynsløshet er effektivt for å oppnå det man vil.

Her legger førskolelæreren spesielt vekt på at de barna som har dårlige lekferdigheter ofte ikke utvikler god nok sosial kompetanse. *Disse barna har det alt for travelt. De stopper ikke opp og ser hva de andre holder på med. De vil ofte ha igjennom sine meninger og hører ikke på andre. I leken er koden at alle skal gi og alle skal ta. Hvis barnet ikke kan respektere dette og de andre barna, blir man ikke en god lekekamerat. Og de andre barna vil ikke leke med barnet og på denne måten kan jo barnet bli lei seg for at det ikke får være med.* Lillemyr (2006) skriver her at barnets selvoppfatning og prestasjoner blir påvirket i venns­kaps­relasjonene i leken. Jeg tolker dette til at de barna som førskolelæreren beskriver kan få dårligere selvoppfatning og vil i senere situasjoner kanskje ikke prøve å være med i leken.

Videre beskriver førskolelæreren, noe jeg opplever som et av de største problemene for oss voksne, at det er andre måter å være dårlig til å leke. *Noen av barna er observatører og har vanskeligheter med å komme inn i leken, noen er veldig stille og man tror de leker. Noen barn har ikke lyst til å være med å leke heller. Og dette er vanskelig for oss voksne, for vi vil jo hjelpe dem.* Dette viser Olofsson (1993), som nevnt i teoridelen, at det er flere grunner til at barn ikke ønsker å delta i leken. Etter mine erfaringer vil jeg si at det er i disse situasjonene at voksne må kunne sette seg ned med barnet og være en ”magnet” som kan trekke til seg flere barn, for de fleste barn liker å være i nærheten av en voksen. Men samtidig må den voksne her være obs på at det er barnet som fremmes og blir populær og ikke den voksne. Den voksne må

komme inn i leken på barnas premisser, slik at leken ikke blir ødelagt eller for voksenstyrt.

Når vi snakket om erfaringer og utfordringer de hadde i forhold til å hjelpe barn med å få venner sa pedagogisk leder at det er viktig at barnehagen kartlegger hva barna trenger hjelp til, slik at de voksne på best mulig måte kan hjelpe barnet. Ut i fra dette opplever jeg at de voksne må være til stedet, slik at de ser hvert enkelt barn. Rp 0611 skriver at ved engasjerte voksne, er det lettere å se om alle barna er aktive og deltagende. Hun nevner også at hvis et barn sliter med å få venner er det viktig å involvere foreldrene. Her kan de gjøre et enkelt tiltak og invitere med seg et barn hjem, slik at barna kan oppleve noe felles. Videre sier alle informantene at de trekker frem atferden i leken og det å lære barnet lekekoder, i samtale med barnet. Jeg opplever at pedagogisk leder sa dette på en fin måte: *Jeg tenker at vi voksne må hjelpe barnet med å lære seg lekekodene og måten vi kan gjøre det på er å sette oss ned med barnet og veilede det mens vi leker. Vise dem hvordan man tar kontakt med andre barn og invitere dem inn i leken.*

Her virker det som pedagogisk leder mener at det er viktig at de voksne hjelper barn som ikke har forstått lekekodene, slik at de får en plass i leken. At vi som voksne må vise hvordan man tar kontakt med andre og hvordan vi kan invitere dem inn i leken. Vedeler (2007) skriver at lekegrupper kan være med på å vise barn hvordan en tar kontakt med andre og hvordan man kan videreføre leken uten at den tar slutt.

4.5 Hvordan kan vi som barnehagelærere hjelpe barn som sliter med sosiale relasjoner?

Informantene ble spurt om hvilke tiltak barnehagen bruker for å støtte barn som ikke selv klarer å få venner. I denne barnehagen bruker de lekegrupper som et redskap for å hjelpe barna som sliter med sosiale relasjoner.

4.5.1 Lekegrupper

Førskolelæreren sa at *i lekegrupper er det færre unger, det er mindre stimuli, det er ikke så mange som kan ødelegge leken og det er ikke så mye å konsentrere seg om samtidig. Jeg opplever at barna er med tilstede og holder seg til de andre barna som er der. Utvalget av barn er ikke så stort og det er enklere for dem å velge.* Her virker det som om førskolelæreren mener at barna i lekegrupper får mindre stimuli, som kan være forstyrrende, men at barna lettere får konsentrert seg, da det er færre personer å forholde seg til.

Alle de tre informantene setter voksenrollen høyt, når de snakker om å hjelpe barna som sliter med sosiale relasjoner. At de voksne kan vise barna hvordan de tar kontakt og får innpass i leken. Det blir også nevnt at det er viktig at det er mange barn å velge mellom når man skal sette sammen gruppene. Jeg tolker dette som at det blir lettere å sette sammen grupper som fungerer lettere da man har flere barn å velge mellom og de barna som strever kan lære av andre barn med god kompetanse i leken og de kan da lære seg nye ferdigheter og strategier for å være med.

Informantene fortalte hvordan de satte sammen lekegruppene og de prøvde å sette de sammen, slik at de som har det gøy sammen får være sammen. De sier alle at lekegrupper er viktige i arbeidet i barnehagen. Alle gruppene er satt sammen av de voksne, men det er viktig at barna får mulighet til medvirkning. De legger også vekt på at barna må få holde på med det de vil, da det vil være lettere for barna å leke fint sammen. Dette støttes av Hoven (2007) som mener at det er de voksne som skal sette sammen lekegruppene, men barna skal stå for innholdet.

Pedagogisk leder sa at *disse lekegruppene kan brukes til læring, og det er en kjempefin arena for å danne vennskap og sosiale bånd. Her kan også vi voksne få bedre kontakt med dem.* Dette støttes opp under Hoven (2007) der det nevnes at det er lettere for voksne å gi barna mer oppmerksomhet i mindre grupper. Jeg opplever at det i slike grupper er enklere å se hvert enkelt barn og det vil på denne måten være enklere å legge til rette for å hjelpe hver enkelt barn med det de trenger hjelp til.

Jeg har erfart at de voksne må synliggjøre for barn og andre voksne de gode sidene til barnet som strever, slik at disse barna ikke alltid vil bli oppfattet som vanskelige. Jeg

har erfart at det ofte er de negative tingene barna gjør som overskygger de gode tingene. Her mener jeg at voksne kan være med på å forebygge dette ved å skjerme barnet fra situasjoner som er vet at barnet sliter og situasjonen kan ende dårlig. En annen erfaring jeg har gjort meg er at de barna som strever må få muligheten til å sette ord på det som skjer i leken. Ved å hjelpe de på denne måte kan en gi dem mulighet til å finne andre måter å nærme seg leken.

Det negative med lekegrupper, slik som jeg ser det, er at man kan ødelegge for vennskap som allerede er skapt, da gruppen blir delt i mindre grupper og de som leker sammen til vanlig ikke alltid ender opp på samme gruppe, dette vil bli beskrevet i barnas syn på vennskap.

4.6 Barns syn på vennskap

I intervjuet med barna startet jeg med å vise de et bilde av barn som lekte sammen. Deretter spurte jeg hva de så på bildet. De kom fort frem til at det var en gutt og en jente som holdt hender og som lekte sammen. Informant 3 mente at de enten var venner eller kjærester, for det brukte jenter og gutter å være.

Videre spurte jeg dem om hva en venn er og hva venner gjør sammen og informant 1 svarte at *venner leker sammen uten at man går fra hverandre. Og det går an å ha mange venner for da kan man velge hvem man vil være sammen med. Og hvis man er naboer, da kan man besøke hverandre.* Informant 2 svarte at *venner pleier å dele lekene sine og man kan krangle, men da blir man venner igjen ganske fort. Det skjedde med meg og informant 1 i går. Men vi leker sammen i dag og vi er faktisk bestevenner.* Etter en kort diskusjon kom de frem til at de var bestevenner fordi de var gode til å leke sammen og de delte lekene. Informant 3 svarte at *det er jo de jeg liker å være sammen med som liker de sammen lekene som meg og det kan være både gutter og jenter. Og man kan bare spørre om man skal være venner og leke sammen. Jeg liker at vennene mine er gode mot meg og gir meg ting. Og det er jo veldig artig å ha venner, for vi flirer og deler hemmeligheter.* Dette kan støttes opp under det Pape (2002) skriver om at en venn er en man kan tulle og tøyse med og en man kan dele hemmeligheter med. Og dette er igjen noe man må ha for å trives i barnehagen. Det er

ikke vanskelig å se hva barna mener at en venn er. Det er en person som deler, en man kan ha det gøy sammen med, en man kan krangle med og bli venner med igjen og en man kan leke med.

Et spørsmål jeg stilte dem var hvorfor noen barn ikke har venner. De var alle tre enige om at de barna som ikke har venner er de som ikke spør om å få være med og som ødelegger for de andre barna. De som kommer inn i leken og tar ting fra dem.

Informant 3 sa at *hvis noen ikke vil være venn med meg så blir jeg faktisk ganske lei meg og blir litt sint på dem. Men hvis vi skal bli venner igjen må jeg prøve å være snill*. Informant to mente at man måtte være gode mot noen og hjelpe dem om man skulle bli venner igjen etter at man har kranglet. Som nevnt i teoridelen skriver Borge og Natvige (2007) at barn som har god lekekompetans er de som blir gode lekekamerater og venner. De klarer selv å samarbeide for å løse en konflikt som kan ha kommet opp i leken. Det virker som barna er enige om at det er de barna som brøyter seg inn i leken som ikke får venner. Dette kan ses på samme måte som Tetzcher (2003) der han skriver at barn som er pågående, tvinger seg på og ødelegger leken ikke får venner. Informant 3 nevnte også at *noen ganger er det faktisk de voksne som ødelegger når vi har det artig. Noen ganger får vi ikke lov til å være med dem vi vil. Og da blir vi faktisk ganske sint. For jeg får ikke lov til å sitte ved siden av Kari mens vi spiser, selv om vi er bestevenner*. At venner blir splittet i barnehagen er noe jeg har erfart flere ganger. Dette er de venneparene som ofte blir sett på som bråkete og kranglete. Som jeg ser det er det oftest de venneparene som blir sett på som bråkete og kranglete som blir splittet i hverdagsaktiviteter. Greve (2009) Skriver at vennskap dannes på flere arenaer enn lek, altså i hverdagsaktivitetene. Det er ofte de voksne som bestemmer hvem som skal sitte ved siden av hverandre og hvem som skal være turkamerater. Jeg støtter meg her på det Greve sier om at det i slike voksenstyrte aktiviteter er viktig at vi som voksne tar hensyn til vennskap som er i gruppa og på bakgrunn av dette kan danne nye vennskap.

5. Avslutning

I dette siste kapittelet vil jeg oppsummere funnene og svare på prosjektets problemstilling.

5.1 Vennskap

Vennskap er noe som blir satt høy i barnehagen, det handler om tillit og kjærlighet. Assistenten mente at vennskap er en av grunnene til at barna ønsker å gå i barnehagen og en viktig faktor for at de skal trives. Pedagogisk leder nevner at vennskap er med på å fremme barnas utvikling, da de er med jevnaldrende. I barneintervjuet kom det frem at barna ville være venner og være med hverandre på andre arenaer enn leken, som i måltidsituasjoner. Dette opplever jeg at tyder på at venner er viktig for hverandre ikke bare under leken, men også gjennom hverdagsaktiviteter i barnehagen.

5.2 Lek

Jeg opplever at alle informantene var enige om at lek er viktig for barn. Her nevner to at de at det er viktig at det blir satt av god tid til leken, da det er på denne arenaen barna knytter vennskap. Det blir også trukket frem at å dele barnegruppa opp i lekegrupper, slik at barna har færre å forholde seg til det blir lettere for de å konsentrere seg om leken. Voksenrollen i leken er noe som kommer frem i intervjuene og de viser seg at de opplever at det er viktig at de voksne ikke nødvendigvis må være med i leken, men at de må være til stedet, slik at de kan hjelpe og støtte hvis noe skjer.

5.2.1 God og dårlig lekekompetanse

Informantene mener at barn med god lekekompetanse er de barna som har knekt lekekoden, de lever seg inn i roller, de viderefører leken og de kan løse konflikter hvis noe skulle oppstå. Dette er barn som blir sett på som anerkjennende og støttende (Tezchener 2003). I barneintervjuet nevnte to av informantene at man ble venner fordi man var gode til å leke sammen.

Barn med dårlig lekekompetanse er barn som ikke forstår lekesignalene, de tar seg til rette i leken og som pedagogisk leder nevner *tråkker rett i salaten*. Jeg opplever at de barna som strever med å komme inn i leken mister noe av mulighetene til å knytte vennskap og sosiale relasjoner til jevnaldrende, noe førskolelæreren også nevner. I barneintervjuet kom det frem at de barna som ødelegger leken, som braser inn uten å spørre og som tar fra andre, blir sett på som dårlige lekekamerater. Her kommer voksenrollen inn, da det er viktig at vi som voksne ser hvert enkelt barn og hjelper barnet på best mulig måte. Den voksne kan heve barnets status i gruppa, slik at andre barn vil leke med dem. I samtale med barnet kan vi vise hvordan leken kan hjelpe de med å komme inn i gruppa og få venner. En måte å gjøre dette på er å dele gruppa opp i lekegrupper. Det kom frem i intervjuet at førskolelæreren synes det er vanskelig å se alle barn som har vanskeligheter med å komme seg inn i leken, da det er ulike måter barna oppfører seg på. Det vil i lekegrupper være enklere å se de barna som strever. Ikke alle barna trenger mange lekekamerater. Dette sier også teorien, at det er ikke viktig med mange venner, bare man har en (NRK 2007).

5.3 Hvordan kan vi som barnehagelærere hjelpe de barna som strever med sosiale relasjoner?

Voksnes deltagelse i lek kan hjelpe barn som strever med sosiale relasjoner til andre. Her opplever jeg at det er viktig at den voksne passer på at barnet blir populært og ikke den voksne. Det er barnets status som skal bli hevet og da må man trekke frem barnets positive sider, ikke alltid de negative.

Barnehagen bruker lekegrupper for å hjelpe barn med sosiale relasjoner og er en, slik jeg oppfatter det, fin måte å hjelpe barn til å få venner. Her setter de voksne sammen grupper av barn som de opplever at passer sammen. For at barna som strever skal kunne være med i leken må de lære seg lekekoder, som også er viktig når de skal danne vennskap til andre. I lekegruppene vil det være færre barn å forholde seg til og mindre forstyrrelser som kan ødelegge leken. Hvis man ser på hva som skal til for å leke er det mange av disse ferdighetene som også må læres for å kunne danne sosiale relasjoner og opprettholde et vennskap. Her vil jeg trekke frem det å være anerkjennende ovenfor andre og vise empati og følelser.

5.4 Hvordan bruke lek som et redskap for å hjelpe barn som sliter med sosiale relasjoner?

Ut i fra intervjuene jeg gjorde meg kan jeg nå trekke frem noen punkter som kan være til hjelp for barn som sliter med sosiale relasjoner.

- Lekegrupper, der de voksne legger til rette for å utvikle lekekompetanse og skape vennskap mellom barna.
- Voksenrollen, der de voksne observerer barna i lek og setter i gang tiltak for de barna som strever. Og på denne måte tilrettelegge slik at de barna som strever får hjelp til det de trenger hjelp til. Her er det viktig at den voksne observerer gruppa og er en støttespiller hvis det trengs.
- Hjelpe barnet til å forstå lekekoder slik at det kommer inn i leken. Dette kan gjøres ved å sette seg ned sammen med barnet og invitere andre barn med inn i leken.
- Vennskap dannes også i hverdagsaktiviteter. Det vil her være viktig at de voksne ser på hvilke vennskap som allerede finnes i gruppa og på bakgrunn av dette danner nye vennsksrelasjoner.

6. Litteraturliste

- Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige: En artikkelsamling*. Oslo: Pedagogisk forum
- Borge, A. I. H., & Natvig H. S. (2007). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.
- Broström, S. (2000). *Sosial kompetanse og samvær. – Vi er venner, ikke sant?* Oslo: Kommuneforlaget AS, Vika.
- Dalland, O. (2013). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Dunn, J. (2004). *Children's Friendships: The beginnings of Intimacy*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Eide, B. J. & Winger, N. (2003. 5. utgave) *Fra barns synsvinkel. Intervju med barn – metodiske og etiske refleksjoner*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Greve, A. (2009) *Vennskap mellom små barn i barnehagen*. Oslo: Pedagogisk forum
- Hendry, I. & Kloep, M. (2010). *Utviklingspsykologi i praksis* (4. utgave). Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Hoven, G. (2007). *Lek for alle barn?* Kapittel 10. P. Sjøvik (Red.), *En barnehage for alle. Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*. (s. 221 – 239). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Kunnskapsdepartementet. (2006/2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvello, Ø. (2006). *Barns og unges vennskap: Empiri- og teorigjennomgang, en kvantitativ og kvalitativ studie over barns oppfatninger og presentasjoner av sosiale relasjoner til jevnaldrende og voksne i forhold til noen sentrale mål på psykososial tilpasning*. Trondheim: NTNU

Ladd, G. W. (2005). *Children`s Peer Relations and Social Competence. A century of progress*. New Haven: Yale University Press, New Haven & London.

Larsen, A.K. (2007, 2. utgave). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lamer, K. (2000). *Du og jeg og vi to! Et rammeprogram for sosial kompetanseutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.

Lillemyr, O. F. (2006, 2. utgave). *Lek på alvor. Førskolebarn og lek – en spennende utfordring*. Oslo: Universitetsforlaget AS,.

Lillemyr, O. F. (2004, 2. utgave). *Lek - opplevelse - læring i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget AS,

Lindqvist, G. (2005). *Lekens muligheter*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013, 4. utgave) *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Tano Aschehoug.

Norges rikskringkasting, [NRK]. (22.01.2007). *Kan vi hjelpe barn med å få venner?* Intervju med Stein Erik Ulvund professor i pedagogikk ved Universitetet i Oslo. Hentet 14.03.2014, fra http://www.nrk.no/programmer/tv/kos_og_kaos/1.1680482

Olofsson, B. K. (1993). *I lekens verden*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Pape, K. (2002). *"Æ trur dem søv". Om aktive voksne og sosial kompetanse i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Vedeler, L. (2001). *Pedagogisk bruk av lek*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.

Vedeler, L. (2007). *Sosial mestring i barnegrupper*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Ruud, E.B., (2010) *Jeg vil også være med!* Cappelen damm AS

Røys, H. (2000). *Sammensatt landskap. Grunnbok i pedagogisk arbeid*. Oslo: NKS-Forlaget.

Tetzchner, S. V. (2003). *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS

Ytterhus, B. (2002). *Sosialt samvær mellom barn*. Oslo: Abstrakt forlag AS

7. Vedlegg

Intervjuguide

- Kan du kort fortelle litt om din faglige bakgrunn?
- *Vennskap og tilrettelegging for gode relasjoner i barnehagen er en forutsetning for god læring og opplevelse av glede og mestring. (Rp 06/11 s. 27)*
 - Hva legger du i begrepet vennskap?
 - Hva legger du i begrepet gode relasjoner?
- Hva er dine erfaringer med barn som strever med å komme inn i leken?
- Hva har vært utfordrende i disse situasjonene?
- Hvilke tiltak bruker dere i barnehagen for å støtte barn som strever med å få venner?
- Hvordan tilrettelegge i barnegruppa?
- Hvordan kan man oppdage de barna som strever med å få venner?

